

Икономическият и социален съвет (ИСС) публикува дългоочаквания Анализ на пенсионната система у нас. Документът потвърждава правилния модел на настоящия тристълбов модел на пенсионно осигуряване в България и отправя препоръки за промени по всеки от трите стълба, така че пенсионната система да бъде усъвършенствана. Неблагоприятните прогнози за финансовото състояние и бъдещата адекватност на пенсиите налагат да се търси начин и за сериозно оздравяване на връзката между приноса и правата на осигурените лица. Това изисква преразглеждане на подхода от последните години, все повече разширяващ достъпа до пенсионната система. Експертите смятат, че с най-голям принос да не се постигне финансова автономност на задължителното пенсионно осигуряване не са нито демографските промени, нито лошите икономически условия, а преди всичко конюнктурните политически решения, целящи краткосрочни електорални ползи. Намалването на осигурителни вноски и прекомерно повишаване на разходите за пенсии не са били оценени адекватно, а през системата са решавани и икономически проблеми на отделни браншове и са възлагани функции на социалното подпомагане. Анализът отчита позитивната тенденция, че през последните четири години, благодарение на ръста на пенсиите, България излиза от групата на държавите, в които бедността сред населението на 65 и повече години е сред най-високите в ЕС. Нивата са намалени от 35 на 22%, но това е следствие от преди всичко на т. нар. "Covid-19 добавки", увеличението на минималния размер на пенсията за стаж и възраст, по-щедрите увеличения на останалите пенсии, включително и на тези, несвързани с трудова дейност. Така щедростта на първия пенсионен стълб води до съотношението между средната пенсия и средния осигурителен доход от над 54%. Прогнозите сочат, че в бъдеще България няма да може да задържи достигнатите нива на адекватност на пенсиите, като сегашното съотношение на средната пенсия за труд и среден осигурителен доход ще спадне от сегашните си нива от около 55% до около 43% в следващите няколко десетилетия. Ето защо една от предлаганите промени в пенсионния модел е да се премахне Covid добавката от 60 лева за новоотпускани пенсии, а при вече отпуснатите - добавката да не се взема предвид при ежегодното осъвременяване. За да се постигне адекватност на пенсиите в бъдеще, ИСС отправя препоръки за промени по всеки от трите стълба. Първи стълб Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст да се определя така, че да се поддържа жизнеспособна социалнозащитната функция на пенсионната система. Това може да бъде постигнато чрез различни варианти - чрез увеличаване на минималния размер с темпа на нарастване на осигурителния доход или медианния домакински доход, или чрез обвързване на минималния размер на пенсията с линията на бедност за страната или с друг обективен измерител. Плавно увеличение на „тежестта“ на година стаж за новоотпуснатите пенсии, след като изискуемият осигурителен стаж престане да нараства. Възможен вариант е „тежестта“ на година стаж да достигне 1,65% до 2040 г., започвайки от 1,45% през 2028 г. и увеличение с 0,05 пункта на всеки три години след това. Това ще позволи поддържане на коефициент на заместване на дохода, от който е отпусната пенсията, от около 50% за продължителност на осигурителния стаж от 40 години (без превръщане) за всяка кохорта, пенсионирали се след 2027 г.; Максималният размер на пенсията, който сега е 3400 лева, ежегодно да се осъвременява поне с процента, с който се осъвременяват пенсиите за трудова дейност, отпуснати до 31 декември на преходната година. Определен на 3400 лв., т.нар. „таван“ в момента е произволна величина, без връзка с осигурителните биографии на който и да е от най-масовата категория осигурени лица – работилите при условия на трета категория труд (същото се отнася и за минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст). Предлага се законодателно да се регламентира, че равнищата на осигурителните вноски за фонд „Пенсии“ и за дългосрочните осигурени рискове следва да бъдат обект на преоценка поне веднъж на всеки между три и пет години. ако се налага, те да се увеличават, като се въведат и минимални осигурителни прагове по икономически дейности и професии, договаряни ежегодно от бизнес и синдикати. Минималните осигурителни доходи по основни икономически дейности и квалификационни групи професии да бъдат заменени с

договорени между социалните партньори минимални работни заплати по икономически дейности и класове професии. В момента т.нар. „прагове“ не са добре работещ инструмент и не спомагат за увеличаване на приходите и заздравяване защитата на осигурените лица. Без участието и на двете страни в социалния диалог в договарянето им, минималните осигурителни доходи губят логиката си. Минималният осигурителен доход за лицата, осигурени за собствена сметка, следва да нараства поне с темповете на нарастване на минималната работна заплата. Няма логика задължително осигурено лице, което се осигурява върху доход, по-малък от минималния за наемен работник, да черпи същите права като него. Същевременно, това е инструмент и за изсветляване на икономиката, пише в анализа. Максималният осигурителен доход да нараства с темпове, по-бързи от тези на средния осигурителен доход и минималната работна заплата, за да се навакса голямото приближаване до тези две величини в последните години. Определянето на съотношенията да стане след анализ на разпределението на осигурителните доходи на задължително осигурените лица и поставяне на ясна политическа цел за желаната щедрост на пенсионната система в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план. За да се постигне справедливост на пенсионния модел, експертите казват, че плащанията от осигурителната система към възрастните хора, отпуснати без изискване за осигурителен принос, трябва поетапно да бъдат изведени от системата на задължителното пенсионно осигуряване, като бъде потърсен начин за обединяването им с други плащания със сходно предназначение с цел постигане на синергичен ефект. За да се запълни дефицитът в бюджета за пенсии, би трябвало да се търсят и други източници, да се смени философията на управление на Сребърния фонд (Промяна на статута на Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система), като в него постъпва и определен процент от ДДС.